

Damn של קנדריק לאמאר – אלון ספיר (סטודנט למשפטים, האוניברסיטה העברית)

חודש עבר והאבק שקע מעט מעל האלבום המונומנטלי DAMN. הפוסט הזה מבוסס על תאוריות אינטרנטיות, ניחושים שלי וקצת מילים ממלך הקונטה עצמו בראיונות שונים. אני לא חותם על כל מילה פה כוודאית מוחלטת, אבל בכל מקרה אין כזה דבר באומנות, ואין ספק שאצל קנדריק, ייתכן וקיימות כמה אמיתות במקביל.

אתחיל בלציין שמבחינה סגנונית DAMN מסמן נסיגה מסוימת אצל קנדריק, או שמא מעגליות. TPAB הוא יצירת מופת של שילובי סגנונות עם השפעות בלוזיות, ג'אזיות עם תוספות של שירה מדוברת. אפילו mad city היה "מורכב" יותר מבחינה מוזיקלית, ו-DAMN כנראה הכי דומה במובן הזה ל-Section80, אלבומו הראשון של קנדריק. הביטים הפשוטים יחסית (יש יוצאים מן הכלל) קצרים ורפטטיביים של פרקאשן, סקראצ'ים, auto-tune והרבה קנדריק יורה על המיקרופון ליריקה מהירה, נותנים לאלבום הרגשה "ערומה" בהרבה, במיוחד בהשוואה ל-TPAB ול-untitled unmasterd (מיני-אלבום מצוין שיצא אחרי PAB והכיל שירים שנחתכו ממנו). למרות שזה לא נשמע מפתה בהכרח- אולי תלוי למי, לדעתי זאת אחת הסיבות שהאלבום הזה מרגיש הרבה יותר כמו יצירה אחת, שלמה.

לעומת זאת, אם ב-TPAB הקו הכללי של האלבום שהומחש בקטע השירה המתפתח על האישה לوسی (קיצור ללוציפר, השטן) היה ברור יחסית, המסרים של DAMN מורכבים ומוחבאים בהרבה. קנדריק כבר מזמן דופק subliminals בקצב של 2-3 לשורה לפחות, אבל פה הוא ממש שובר שיאי רבדים על רבדים, מה ששוב נותן תחושה שאין באלבום הזה פסיק או אות שלא חשבו טוב מאד על מיקומה. ומדובר באנשים חכמים מאד.

האלבום נפתח במעשה טוב שמוביל למותו של קנדריק (BLOOD- הצעתו לעזור לזקנה עיוורת, מה לעזאזל הולך בקומפוטון) ומסתיים במעשה טוב שמוביל ללידתו של קנדריק: DUCKWORTH. שם השיר הוא כמובן שם משפחתו האמיתי של קנדריק למאר דקוורת'. השיר הוא מופת ל story telling שדי נדיר למצוא בהיפ הופ כיום, ומגולל את הסיפור האמיתי על פגישתם הראשונה של אבא של קנדריק- "דאקי", ובעל הלייבל TDE שגילה אותו- אנתוני "טופ

דוג' טריפית', כשהראשון היה אב צעיר שעובד בחנות לממכר עוף מטוגן והאחרון גנגסטר זוטר, כמו שני סטריאוטיפים בהזמנה על שחורים אמריקאים. בכל מקרה, טופ דוג תיכנן לשדוד את החנות שבה עבד דאקי מה שהיה יכול להוביל למותו בטרם עת, ולאי-הופעתו של הראפר הטוב בעולם שהיה גדל ללא אב ויש להניח שמת צעיר בעצמו בקומפטון הקשוחה. טופ דוג נמנע מכך כיוון שדאקי (שזיהה את הסכנה), היה זורק לו אקסטרה עוף כשהיה מגיע לקנות בחנות, איזה מזל.

בשלב זה כדאי לחזור בזמן לשמועה המובילה בשבוע שלאחר צאת האלבום, לפיה עוד-שניה-תכף-תכף ישוחרר אלבום נוסף, אולי בשם NATION, שישלים את DAMN. הקונספירציה התבססה בין השאר על כך ש-DAMN שוחרר ב"יום שישי הטוב"- יום שישי האחרון לפני חג הפסחא שמסמן את צליבת ישו, והוא אולי מסמל את מותו של קנדריק. אם כך, רק הגיוני שבפסחא קנדריק יוציא אלבום נוסף שבו יקום לחיים, ויחד היצירה תיקרא DAMNATION. מה האדומה ב-DAMN ממוקמת בעטיפת האלבום על ראשו של קנדריק, ויכולה להידמות לקרניים של שטן, בעוד בעטיפת האלבום המדומינת של NATION (בתמונה) ה O מעל ראשו יכולה לסמל הילה של מלאך. קנדריק עצמו תרם לטירוף כשמלמל באירוע חתימה על אלבומים " I got some more music", מה שהצית סערה כזו שגרמה לו בסופו של דבר להכריז רשמית בטוויטר שמוזיקה כזאת בעצם לא תגיע ממנו בזמן הקרוב. מטורף ככל שזה נשמע, קנדריק למאר הוא בדיוק האמן שיכול היה to pull off משהו כזה.

קצת מאוחר יותר צצה תאוריה נוספת- אולי קנדריק בן שיחרר 2 אלבומים ולא אחד. רק שלא מדובר על אלבום נוסף ממש, אלא שהסוד הוא לשמוע את DAMN. בשני כיוונים שונים, כפי שאסביר מיד. רמז קטן אפשר למצוא בהתנהגות המסתורית שלו בראיון לזאק לואו (http://www.fuse.tv/2017/04/kendrick-lamar-interview-damn-zane-lowe) אבל ניתן למצוא גם ראיות בשירים עצמם. שוב, אין ביטחון ב-100% כשזה נוגע לדברים האלה, אבל אני רוצה להציג את הפרשנות המעניינת ביותר (ושנראית לי נכונה ביותר) למסרי האלבום הזה, כפי שהופיעה בין השאר במגזין ההיפ-הופ המצויין ambrosia for heads: <http://ambrosiaforheads.com/2017/04/kendrick-lamar-damn-nation-new-album>.

נתחיל מההתחלה. השאלה "Wickedness or weakness" חוזרת מספר פעמים באלבום- על סמך מספר דברים שיוסברו בהמשך, אפשר להבין שכוונתו של קנדריק היא לתהות האם יש לנו בחירה חופשית אמיתית או שמא העולם דטרמיניסטי והגורל קבוע מראש. אין ספק שכולנו חוטאים, אך האם החטא הוא חולשה שניתן להתגבר עליה או רוע שטבוע בנו, אולי ב-DNA?

ואכן האלבום נפתח רשמית (לאחר האינטרו של BLOOD) בשיר הכועס והלוחמני DNA. הליריקה מתארת כיצד התכונות האנושיות (בעיקר מצוינות הרעות שבהן) הן תוצאה של גנטיקה, וסופו בהצהרה הבלתי משתמעת לשתי פנים: " Sex, money, murder[our DNA] ". בהתייחס לשתי התזות המתנגשות בפסקה הקודמת, נראה שהשיר נמצא חזק בצד הדטרמיניסטי של הספקטרום. אני לא סתם משתמש במילה הזו, כי נראה שקנדריק נוקט עמדות שונות כתשובה לשאלה הפילוסופית הזו לאורך האלבום. ב- FEAR למשל הוא מדבר על הפחד מסטייה מהמוטב ואי הידיעה כיצד לשמור על עצמו הגון, בעוד ב- DUCKWORTH כתובה השורה הבאה בקשר

You take two strangers, and put 'em in random predicaments/ Give 'em a soul, so they can make their own choices and live with it...". נראה שעד סוף האלבום קנדריק שינה את דעתו: לאנשים יש נשמות ואולי זה לא הכל ב-DNA.

ב-DUCKWORTH אפשר למצוא גם את השורה "we're gonna put it in reverse" והוא מסתיים בrewind מהיר על האלבום, ולבסוף השורה הראשונה מ-BLOOD. אם כך, מדוע לא לעשות מה שמבקשים מאיתנו ולשמוע את האלבום הפוך? אם מה שאנחנו שומעים הוא סיפור המעבר בין רע (DNA, BLOOD) לטוב (DUCKWORTH), בין חטא שהוא רוע בלתי ניתן להכרעה אל חטא כחולשה בלבד, אז אפשר לשמוע את האלבום בכיוון השני ובמקום תהליך היטהרות של הנפש נקבל תהליך התבהמות, שאולי מתאים יותר לכרונולוגיה של החיים. וכבר אמרנו שקנדריק נולד בסופו ומת בתחילתו.

יש לכך ראיות נוספות. אם שומעים את הסוף של FEAR (בגירסת הסטרימינג) ניתן לשמוע את הדוד קארל דאקוורת' אומר "We're gonna be at a lower state in this life that we live here in today, in the United States of America. I love you, son, and I pray for you. God bless America, god bless you "you, shalom ain't nobody "if it's good to you praying for me שחוזרת גם היא פעמים רבות באלבום, החל מ-ELEMENT. אבל אם מחברים את זה לשלילה המוחלטת של דברי הדוד קארל ב-YAH (שם השיר הוא ככל הנראה רפרנס לשם המפורש של ה'): "My cousin called, my cousin Carl Duckworth, Said know my worth, And Deuteronomy say that we all been cursed, I know he walks the Earth, But it's money to get, bitches to hit, yah, Zeroes to flip, temptation is, yah, First on my list, I can't resist, yah" אפשר להבין למה, על פי הסדר ההפוך, קנדריק מוצא את מותו שני שירים מאוחר יותר ב-BLOOD. Deuteronomy זהו לא אחר מספר דברים, והוא מופיע שנית ב-FEAR. שם מובהר שהקללה היא העונש האלוהי לחוטאים מבני ישראל, שקנדריק רואה עצמו כחלק מהם: "I'm a Israelite, don't call me Black no mo / That word is only a color, it ain't facts no mo". בהערת אגב, כנראה שמוקדם להתלהב מ"התגיירותו" של קנדריק- יש מסורת ארוכת שנים בתרבות האפרו-אמריקאית של הזדהות עם בני ישראל, העבדים שיצאו ממצרים.

מעבר לתאוריה הנ"ל יש עוד כמה נקודות מעניינות שכדאי להתעכב עליהן באלבום העמוס הזה. ביחד עם PRIDE. הפסיכודלי, השיר XXX. הוא המעניין והמורכב באלבום ולטעמי גם הכי טוב בו. הוא מורכב מ-3 חלקים שונים מאד (4 אם סופרים את האינטרו), וכל העניין מרגיש יותר מהכל כמו a day in the life של הביטלס, גירסת הראפ. הבית הראשון מאדיר את הגבר השחור הצעיר ועוצמותיו, והחלק השני המשמעותי מספר על איך גבר כזה צריך להתנהג במצב שפוגעים במשפחתו- פחות או יותר להרוג את כולם. עם זאת, בסוף הבית קנדריק עוצר בהפתעה את הנאום המטיפני/מלהיט שלו בעד נקמה עם השורה " Matter a fact, I'm about to speak at this "convention, call you back". השורה מתחברת מבחינה תוכנית לבית השלישי ומובהר הנושא האמיתי של השיר: הצביעות בדיבורים על אחדות שחורה בארה"ב בזמן שבמציאות פועלים על פי רגשות נקמה והרס. רעיון דומה עלה ב-TPAB בשיר the blacker the berry.

קנדריק הפתיע בראיון שמי ששכנע אותו לא לעשות אלבום פוליטי לחלוטין שיתעסק פחות או יותר בדונאלד טראמפ ותומכיו, הוא לא פחות מאשר ברק אובמה (<http://ew.com/music/2017/04/21/kendrick-lamar-reflects-barack-obama/>), לדבריו כדי שהאלבום לא יהיה אקטואלי בלבד אלא יהיה רלוונטי לנצח. למרות עצת חכמים הזו, המלחמה של קנדריק עם רשת פוקס ניוז השמרנית קופצת במספר שירים, כשהנושא על הפרק הוא התפיסה של תרבות שחורה ושל דמויות כמו הוא עצמו כשליליות בהכרח בתקשורת הלבנה. ב-XXX הוא מוסיף לדיון הזה את הטענה שדימויים תקשורתיים מנציחים את עצמם: "It's nasty when you set us up/Then roll the dice then bet us up/You overnight the big rifles then tell Fox to be scared of us/Gang members or terrorists, et cetera, et cetera/America's reflections of me/That's what a mirror does. , אך כאמור לא ברור אם האשמים האמיתיים הם בעצם מובילי החברה השחורה ה"צבועים" בעצמם.

טראמפ עצמו מופיע פעמיים: פעם אחת בשמו, כמה שורות מוקדם יותר ב-XXX: Donald Trump's in office/We lost Barack and promised to never doubt him again/But is America honest, or do we bask in sin. בשיר LUST קנדריק דן בחולשה של כניעה לפיתוי של שיגרה חומרית ותענוגות פשוטים, ומדגים בכך שמציין איך ארה"ב נכנעה לפיתוי של לחזור לחיים הרגילים לאחר הבחירות, כל אחד מרוכז בעצמו ובצרותיו.

יש אינספור נקודות עניין כאלו באלבום הזה, מה שהופך אותו לאחד המרתקים שהאזנתי להם. ניתוחים של שירים בו יכולים למלא עוד 5 פוסטים-המשך. קנדריק כל כך גדול היום, וזה כל כך ברור שהוא הראפר הטוב בעולם, שהוא יכול להרשות עצמו ללבוש בלי בעיה את מדי הפילוסוף. או הכומר.